

Міністерство освіти і науки України

Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

та міжнародних зв'язків

Н.Б. Савіна

20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Етика і філософія науки
Ethics and philosophy of science

спеціальність

201 Агрономія

specialty

Агрономія

Рівне – 2019

Робоча програма навчальної дисципліни “Етика і філософія науки” для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії) спеціальності 201 «Агрономія». Рівне: НУВГП, 2019. - 16 с.

Розробники: Наконечна Ольга Павлівна, завідувач кафедри філософії, д.ф.н., професор кафедри філософії

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства

Протокол від «_____» 20__ року № ____

Завідувач кафедри екології,
технології захисту навколишнього середовища
та лісового господарства _____ М.О. Клименко

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри агрохімії, ґрунтознавства та землеробства

Протокол від «_____» 20__ року № ____

Завідувач кафедри агрохімії,
ґрунтознавства та землеробства _____ Т.М. Колесник

Голова науково-методичної ради з якості
ННІ агроекології та землеустрою _____ А.М. Прищепа

Опис навчальної дисципліни

«Етика і філософія науки»

Найменування показників	Напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3	Галузь знань За професійним спрямуванням: Освітньо-кваліфікаційний рівень: Доктор філософії	Нормативна
		<i>Рік підготовки:</i> 1-й
		<i>Семестр</i> 1-й
		<i>Лекції</i> 14 год.
		<i>Семінарські</i> 16 год.
		<i>Самостійна робота</i> 60 год.
		<i>ІНДЗ: за вибором</i>
		Вид контролю: залік – 1 семестр

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять та індивідуальної і самостійної роботи становить: 30 до 70 %.

2. Мета викладання дисципліни, її спрямування

Завдання дисципліни «Етика і філософія науки» – розглянути взаємозв'язок філософії і науки та їх місце в культурі, в сучасній цивілізації; виникнення науки та основні стадії її розвитку; структуру наукового пізнання; динаміку науки як процесу породження наукового знання та методологію наукового пізнання, особливості етики та філософії науки як галузей знань.

Метою дисципліни є засвоєння аспірантами основних філософських та етичних принципів наукової діяльності, формування знань, вмінь і навичок по виробництву і застосуванню знання в різних сферах суспільного життя і галузях промисловості. Це сприяє становленню інноваційного науково - освітнього комплексу у нашій країні на ціннісних засадах, формуванню сучасної етично виваженої ідеології науково-технічного розвитку.

3. Програма навчальної дисципліни

Передмова

Макроекономічна інтеграція країн у міжнародних ринкових процесах вимагає формування у майбутніх докторів філософії розуміння світоглядної природи знання, закономірностей його виробництва і застосування у функціонуванні усіх сфер суспільства. Освоєння філософських знань з ключових моральних проблем взаємодії науки та сучасного суспільства через узагальнення досвіду етичного осмислення наслідків впливу науки, техніки та технології на навколошнє середовище та стан культури в цілому сприятиме усвідомленому розумінню актуальності для розвитку сучасної науки соціально-етичної відповідальності вченого за майбутнє людства.

Дисципліна «Етика і філософія науки» підготовки докторів філософії належить до дисциплін гуманітарного і соціально-економічного циклів. Її вивчення опирається на дисципліну «Філософія» бакалаврської підготовки.

Аспірант повинен знати:

- Коло основних проблем, що складають предмет етики і філософії науки;
- Історичні особливості взаємозв'язку філософії і науки у формуванні світогляду людей;
- Основний понятійно-категоріальний апарат етики і філософії науки;
- Провідні тенденції розвитку сучасної науки;
- Суть та специфіку сучасної наукової методології;
- Основні підходи до розв'язання проблем етики науки.

Аспірант повинен уміти:

- ✓ Володіти системою гносеологічних категорій, навичками філософського мислення, що спираються на використання законів логіки;
- ✓ Правильно використовувати сучасну загальнонаукову філософську методологію в процесі пізнання та дослідження;
- ✓ Реферувати оригінальні філософські та наукові тексти і розуміти їх місце та значення в системі сучасної науки;
- ✓ Аналізувати сучасні морально-філософські проблеми, що виникають в системі виробництва і використання наукових знань;
- ✓ Узгоджувати свою поведінку в сфері наукової діяльності з основними етичними нормами.

В процесі навчання формуються наступні компетентності:

Загальні (інтегральні) компетентності

Здатність аналізувати соціально-культурні виклики сучасної науки, відшукувати оптимальні рішення щодо світоглядних і комунікативних проблем, нових ідей, які виникають в соціальній, професійній та індивідуальній життєдіяльності.

Здатність до спілкування в науковому співтоваристві у вітчизняному та міжнародному контекстах опираючись на розуміння сучасних тенденцій з використанням сучасних засобів комунікації.

Когнітивні (пізнавальні)

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, критичності та самокритичності, шляхом застосування принципів філософського мислення та загальнофілософської методології.

Здатність генерувати нові ідеї (креативність), самостійно оволодівати знаннями, виконуючи пошук, оброблення та аналіз інформації з різних усних, письмових та електронних джерел.

Ціннісно-мотиваційні

Здатність діяти, опираючись на етичні норми і принципи міжлюдської взаємодії, на основі поваги до різноманітності та мультикультурності.

Модуль 1 ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

ТЕМА 1. Філософія і наука в системі культури

Філософія як спосіб духовно-практичного осягнення світу. Відношення людина-світ як фундаментальна філософська проблема. Філософія і світогляд.

Проблема предмету і методу у філософії. Багатоманітність форм і способів буття філософії. Знання та мудрість. Особливості філософського знання. Структура філософії як теоретичної системи.

Наука і філософія: історичний та сутнісний взаємозв'язок. Наука – сутність, основні ознаки та функції в житті суспільства.

Наука як соціокультурний феномен. Роль філософії і науки в сучасній освіті та процесі формування особистості.

ТЕМА 2. Етика науки як розділ прикладної етики

Етика як філософська та наукова дисципліна. Роль етики в системі науки та філософії. Специфіка етичного пізнання. Істина та мораль. Моральність. Суще та належне. Основні категорії філософії моралі.

Проблема обґрунтування моралі. Мораль та звичаї. Істина та цінність, норма та оцінка в моралі. Основні етичні теорії.

Формування прикладної етики. Мораль і наука. Наукове обґрунтування моралі та моральна оцінка науки. Етика науки як розділ прикладної етики. Наука як об'єкт вивчення етики. Об'єктивність та ціннісна нейтральність наукового пізнання. Пізнання та інтерес. Своєрідність етичних досліджень науки: сучасний стан проблеми.

Класифікація етики науки: екстранаукові та інTRANAUKOVІ проблеми. Етика науки та професійна етика вченого. Етика науки та наукові дослідження моралі.

ТЕМА 3. Виникнення науки та основні періоди її розвитку

Генеза науки та проблема періодизації її історії. Переднаука і наука у власному розумінні. Культура античного полісу і становлення первісних форм теоретичної науки. Середньовічна наука.

Наука у власному розумінні: головні етапи становлення. Класичне природознавство і його методологія. Революція в природознавстві кінця XIX – початку ХХ ст. і становлення ідей і методів некласичної науки. Формування

науки як сфери професійної діяльності. Виникнення дисциплінарно організованої науки. Технологічне застосування науки. Формування технічних наук.

Історичний розвиток інституціональних форм наукової діяльності. Еволюція способів трансляції наукових знань.

Історичні трансформації осмислення науки (Ф.Бекон, Р.Декарт, І.Ньютон, Г.Лейбніц, І.Кант, Г.Гегель, К.Маркс). Науки про природу і науки про культуру (В.Дільтей, В.Віндельбанд, Г.Ріккерт).

Філософія науки: предмет, проблематика та завдання. Етапи становлення філософії науки.

ТЕМА 4. Структура і динаміка наукового пізнання.

Пізнання як філософська проблема. Основні гносеологічні концепції філософії. Види пізнання.

Діалектика чуттєвого і раціонального в процесі пізнання. Formи пізнання.

Наука та наукове пізнання: його основні елементи. Соціальна природа наукового знання і пізнання. Наукове знання як система, його особливості та структура. Класифікація наук.

Специфіка і особливості емпіричного та теоретичного пізнання. Formи емпіричного та теоретичного пізнання. Структура і функції наукової теорії. Становлення розвинutoї наукової теорії. Закон як ключовий елемент теоретичної системи. Єдність емпіричного і теоретичного, теорії і практики.

Проблема істини у філософії та науці: історичний і сучасний контекст. Філософські концепції істини. Істина як процес. Проблема критеріїв істини. Істина і метод пізнання. Роль практики.

Наукова картина світу, її історичні форми і функції. Парадигма.

Поглиблення й розширення математизації й комп'ютеризації науки.

ТЕМА 5. Наукові традиції та наукові революції. Типи наукової раціональності

Динаміка наукового знання та наступність у його розвитку. Єдність кількісних і якісних змін у розвитку науки. Взаємодія традицій у виникненні наукового знання. Різноманітність традицій у науці.

Проблема виникнення нового знання. Інтерналізм та екстерналізм. Наукова революція як процес зміни основ науки. Структура наукових революцій (Т.Кун). Проблема об'єктивного існування знання (метафізики «третього світу» К.Поппера). Еволюціоністська концепція науки С. Туліна. Концепція "неявного знання" М. Полані.

Глобальні наукові революції і зміна типів наукової раціональності. Основні характеристики типів наукової раціональності. Нова раціональність та проблема духовності.

Проблема демаркації науки і метафізики: позитивізм (О.Конт), неопозитивізм (Л.Вітгенштейн, Р.Карнап) та пост позитивізм (К.Поппер, Т. Кун, І. Лакатос, П. Фойєрабенд). Науково-дослідні програми І. Лакатоса і розвиток теоретичного знання.

Диференціація та інтеграція наук. Основні підходи до визначення сучасної науки.

ТЕМА 6. Методологія наукового дослідження

Наука і науковий метод. Метод, методика, методологія. Класифікація методів. Основні моделі співвідношення філософії та окремих наук. Функції філософії у науковому пізнанні. Загальнонаукові методи і прийоми дослідження.

Методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного пізнання. Предметний характер наукової методології. Поняття методологічної культури у науковому пізнанні. Некласичні трансформації методологічних принципів. Поєднання об'єктивності і суб'єктивності у методах некласичного природознавства. Діалектика і синергетика як методологія. Взаємодія методів наукового пізнання.

Специфіка соціального пізнання і його методів. Нові парадигми сучасного соціально-гуманітарного пізнання.

ТЕМА 7. Постнекласична наука в сучасній цивілізації: зміна світоглядних орієнтирів і методології.

Постіндустріальна, техногенна цивілізація: основні риси. Головні характеристики сучасної «постнекласичної» науки.

Глобальні проблеми, їх ознаки та класифікація. Глобалізація як феномен та її осмислення. Глобалістика та основні етапи її формування.

Наука в інформаційному суспільстві. Сучасна наукова картина світу. Інформаційні ресурси та інформаційні технології. Стратегічне значення наукового знання у формуванні інформаційного суспільства.

Постнекласичні трансформації сучасної методології науки. Нові стратегії наукового пошуку в синергетичній методології. Зростаюче значення фундаментального знання в життєвому циклі інноваційних продуктів. Особливості технічного і технологічного знання.

Постнекласична наука і зміна світоглядних орієнтирів техногенної цивілізації. Концепція стійкого розвитку і сучасна наука. Ноосферна концепція стійкого розвитку. Роль науки в подоланні сучасних глобальних проблем.

ТЕМА 8. Прикладні проблеми етики науки

Природа цінностей: філософське моделювання аксіологічних проблем, способи їх обґрунтування та класифікації. Типи ціннісних орієнтацій.

Наука в ціннісному вимірі. Сцієнтизм і антисцієнтизм як способи соціокультурного сприйняття результатів наукової діяльності. Культурно-світоглядна та прагматична функції науки та проблема їх співвідношення в історії науки та сучасності.

Процеси глобалізації та трансформації етики вченого. Міжнародні конвенції про роль науки у суспільстві та статус ученого. «Кодекс етики вченого». Моральні ідеали наукового середовища.

Духовні виміри сучасної науки. Людиновимірність науки. Етичні проблеми сучасної науки. Основні риси гуманізації науки. Свобода наукового пошуку та соціальна відповідальність вченого. Етика наука й етика вченого. Застосування різноманітних етичних концепцій (утилітаризм, етика обов'язку та ін.) до розв'язання проблеми соціально-етичної відповідальності вченого.

Етика науки у контексті актуальних проблем сучасності. Екологічний імператив сучасності. Основні проблеми екологічної етики, біоетики.

Етичні проблеми окремих наукових дисциплін. Етичні проблеми інформаційної етики. Етичні проблеми гуманітарних та суспільних наук.

Етичні проблеми окремих стадій наукового діяльності: мотивація приходу у науку, етика наукової публікації, етичні норми наукової дискусії. Наукове відкриття. Міжособистісні стосунки у науковому колективі та їх моральні аспекти. Проблема авторитету у науці.

Фальсифікація у науці. Фальсифікація як метод теоретичного пізнання та як зумисне введення в оману. Істина та хиба у логіці та науці. Етичні конфлікти у науці та шляхи їх розв'язання. Етичні санкції.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Розподіл годин		
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
Модуль 1			
Тема 1. Філософія і наука в системі культури	2	2	7
Тема 2. Етика науки як розділ прикладної етики	2	2	8
Тема 3 Виникнення науки та основні періоди її розвитку	2	-	7
Тема 4 Структура і динаміка наукового знання і пізнання	2	2	7
Тема 5	2	2	8

Наукові традиції та наукові революції. Типи наукової раціональності			
Тема 6 Методологія наукового дослідження	-	2	8
Тема 7 Постнекласична наука в сучасній цивілізації: зміна світоглядних орієнтирів і методологій.	2	2	7
Тема 8 Прикладні проблеми етики науки	2	4	8
Всього	14	16	60

5. Теми семінарських занять

1. Філософія і наука в системі культури (2 год.)
2. Етика науки як розділ прикладної етики (2 год.)
3. Структура і динаміка наукового пізнання (2 год.)
4. Наукові традиції та наукові революції. Типи наукової раціональності (2 год.)
5. Методологія наукового дослідження (2 год.)
6. Постнекласична наука в сучасній цивілізації: зміна світоглядних орієнтирів і методологій (2 год.)
7. Прикладні проблеми етики науки (4 год.)

6. Завдання для самостійної роботи

1. Наука як інформаційна та інтелектуальна система.
2. Етика дискурсу.
3. Історія взаємостосунків науки та етики: від Просвітництва до сучасності
4. Фундаментальне знання та його значення в інноваційному процесі.
5. Технічне і технологічне знання.
6. Етика науки та етика бізнесу.
7. Наука і влада.
8. Проблема державного регулювання наукової діяльності.
9. Наукомісткі технології, їх значення для розвитку суспільства.

10. Сучасне виробництво наукового знання: нові технології і моральні цінності.
11. Онтологічні, гносеологічні і епістемологічні основи системного підходу.
12. Інтуїція і наукова творчість.
13. Зростання свободи наукових досліджень та соціальної відповідальності вчених.
14. Етика науки у системі професійної етики.
15. Інформаційна етика.
16. Науково-технічний розвиток сучасної України: етичні проблеми.

7. Методи навчання:

- лекції з використанням наочності та ТЗН;
- активні форми проведення семінарських занять;
- вирішення тестів та практичних завдань;
- конспектування першоджерел;

8. Методи оцінювання знань.

Для визначення рівня засвоєння аспірантами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- оцінка за доповідь на семінарському занятті;
- поточне тестування;
- оцінка за опрацювання першоджерел;
- оцінка за самостійну роботу;
- оцінка за реферат.

Для діагностики знань використовується ЄКТС система зі 100-бальною шкалою оцінювання.

У процесі вивчення дисципліни “Етика і філософія науки” здобувач зобов’язаний дотримуватись академічної добродетелі відповідно до Кодексу честі наукових, науково-педагогічних, педагогічних працівників НУВГП. (<http://nuwm.edu.ua/strukturni-pidrozdili/vyo/dokumenti>)

У випадку виявлення викладачем порушення відповідних положень Кодексу честі під час контрольних заходів (списування, виконання індивідуального завдання не за варіантом тощо); некоректні посилання на цитовані джерела літератури; фальсифікація результатів виконання завдання, він має право реагувати на такі порушення та анулювати результати роботи здобувача, отримані в процесі вивчення дисципліни.

Здобувач має право на оскарження оцінки, подачу апеляції та усунення виявлених порушень.

9. Розподіл балів, що отримують магіstri

Модуль 1 – поточне опитування та СРС									Реферат	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Першо джерела	40	100

5	6	5	5	5	5	5	8	16		
---	---	---	---	---	---	---	---	----	--	--

Модульна форма контролю включає в себе наступні форми робіт та оціночні бали за їх виконання

№ № з.п	Види навчальної діяльності	Оціночні бали
1.	Відвідування лекційних занять	0,5 б. за 2 год.
2.	Відвідування практичних занять	1 б. за 1 заняття
3.	Доповідь на семінарському занятті	2 б. за 1 виступ
4.	Участь у дискусії під час семінарського заняття	0,5 б. за 1 заняття
5.	Постановка проблемних питань	1 за заняття
6.	Підготовка конспекту перводжерел і використання його у відповіді	2 б. за заняття
7.	Огляд літератури по темі курсу	2 б.
8.	Підготовка і участь у колоквіумі	до 20 б.
9.	Робота в системі Moodle	2 б. за заняття

10. Методичне забезпечення дисципліни

включає:

- плани семінарських занять;
- розроблені тестові завдання;
- тематику рефератів;
- розроблені проблемні завдання;
- систематизовані перводжерела для конспектування.

11. Рекомендована література
Базова література

1. Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки. – Львів: Світ, 2006.
2. Марчук М. Г. Ціннісні потенції знання / Михайло Георгійович Марчук. – Чернівці : Рута, 2001. – 319 с.
3. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. – Львів: Магнолія Плюс, 2006. Тема 15, 16.

Додаткова література

1. Баландин Р. К. Ноосфера или техносфера / Рудольф Константинович Баландин // Вопросы философии. – 2005. – № 6. – С. 107-116.
2. Балл Г. О. Професійний ідеал ученого в контексті психолого-епістемологічних понять / Георгій Олексійович Балл // Горизонти образования. – 2010. – № 1 (29). – С. 6-18.
3. Берега рациональности. Беседа с В.С. Швыревым // Вопросы философии, 2004, № 2.
4. Бернардо ді Д. Біоетика: філософське обґрунтування [Електронний ресурс] / Джуліано ді Бернардо // Вісник НАН України, – К., 2001. – № 11. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua> Аннотация:

5. Боббио Н. Интелектуалы и власть // Вопросы философии, 1992, № 8.
6. Борейко В. Е. Краткий курс экологической этики / Владимир Евгеньевич Борейко. – К., 2004. – 70 с.: ил. – (Серия «Охрана дикой природы». Вып. 40).
7. Булатов М. Про методи філософування // Філософська думка, 2004, № 2.
8. Вакуленко М. Роздуми про етику та мораль у вітчизняній гуманітарній науці / М.Вакуленко // Етичні стандарти в освіті та науці : Матеріали ІХ Щорічної Фулбрайтівської конференції (6-8 жовтня 2006 р.). – Київ, 2006.
9. Вековшинина С.В. Введение в биоэтику [Электронный ресурс] / С. В. Вековшинина. – Режим доступа: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
10. Гайденко П.П. Научная рациональность и философский разум. М., 2003..
11. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности / [перс. англ. и франц. ; сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаевой ; ввод. ст. Ю. А. Шрейдера]. – М. : Прогресс, 1990. – 495 с.
12. Гусейнов А. А. Сослагательное наклонение морали // «Вопросы философии», 2001, № 5.
13. Гусейнов А. А. Об идее абсолютной морали // «Вопросы философии», 2003, № 3.
14. Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс] // «Бюлєтень ВАК України», № 11. – К., 2011 / [Схвалено постановою загальних зборів НАН України від 15 квітня 2009 р. № 2]. – Режим доступу до тексту: <http://www.umo.edu.ua/etichnij-kodeks-uchenogo-ukrani>
15. Етос і мораль у сучасному світі / [Аболіна Т. Г., Ермоленко А. М., Кисельова О. О. та ін.] ; під ред. В. А. Малахова. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2004. – 200с.
16. Єрмоленко А.М. Етос і мораль у сучасному світі. К., 2004 (співавт.).
17. Дрюк М.А. Синергетика: позитивное знание и философский импрессионизм // Вопросы философии, 2004, № 10.
18. Естествознание: системность и динамика. (Методологические очерки) // В.И.Кузнецов, Г.М. Идлик, В.Н. Гутин, М.: Агар, 1996.
19. Канке Е.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX ст. – М.: Логос, 2000.
20. Кеглер Г. Г. Этика после постмодернизма / Ган Герберт Кеглер // Вопросы философии. – 2006. - № 3. – С. 111-117.
21. Кисельов М. М. Біологічна етика в системі практичної філософії // Практична філософія. – К. – 2000. – №1. – С. 166-174.
22. Кисельов М. М. Антропосфера: сучасні інтерпретації – Ніжин: Вид. ПП Лисенко М. М., 2015 (у співавторстві).
23. Кодекс научової етики (Проект) / [Всеукраїнська громадська організація «Українська федерація вчених»]. – К. : Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброда НАН України, 2005. – 8 с.
24. Кодекс честі науковця, або етичні норми та добрі манери у науці / пер. з польс. ; Етичний комітет Польської академії наук. – Львів : Галицька видавнича спілка, 2003.

25. Кохановский В.П. Философия и методология науки: Учебник для высших учебных заведений. Ростов-на-Дону: Феникс, 1999.
26. Кундієв Ю., Дембновецький О., Чащин М., Рудий Р. Біоетика – новий ступінь інтеграції природничих і гуманітарних наук / Ю. Кундієв, О. Дембновецький, М. Чащин, Р. Рудий // Вісник Національної академії наук України. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. – 2002. – № 11.– Режим доступу до статті:
<http://www.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2002-11/2.htm>
27. Лаудан Л. Наука и ценности // Современная философия науки. – М., 1996. – С. 295-342.
28. Лешкевич Т.Г. Философия науки: традиции и новации. – М. Из-во ПРИОР, 2001.
29. В.Литвин, В.Андрющенко, А.Гужай, С.Довгий; за ред. В.Литвина.-К.: Навч. Книга, 2004 р. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття. Кн.1. Пріоритет інтелекту.
30. Локтєв В., Трахтенберг І. Біоетика і псевдонаука / В. Локтєв, І. Трахтенберг // Вісник Національної академії наук України. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. – 2010. – № 10. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2010-10/a5.pdf>
31. Лукьянец В.С. Наука нового века: смена оснований индустрии научного прогноза//Практична філософія. 2010. №3.
32. Малахов В. Етичний кодекс ученого: аксіологія і прагматика / В. Малахов // Вісник Національної академії наук України. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. – 2009. – № 5. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2009-05/a2.pdf>
33. Марчук М. Г. Аксіологічний потенціал наукового знання: поняття, структура, спосіб актуалізації [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філос. наук: спец. 09.00.09 «Філософія науки»; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2003. – 24 с.
34. Мошинська О. Ю. Взаимоотношение этики и науки // Вісник Харківського університету. Збірник наукових праць. № 464. Серія: Теорія культури і філософія науки. Постмодернізм у філософії, науці та культурі / [Міністерство освіти і науки України ; ред. кол.: І. З. Цехмістро (кер.), І. П. Білецький (ред. уклад.) та ін.]. – Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2000. – 296 с. – С. 276-281.
35. Наука, техника, культура: проблемы гуманизации и социальной ответственности (материалы «Круглого стола») // Вопросы философии, 1989, № 1.
36. Науковець А., Находкін М. Проблеми сучасності і мораль науковця / А.Науковець, М.Находкін // Вісник Національної академії наук України. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. – 2006. – № 5. – Режим доступу до тексту статті:
<http://www.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2006-05/a1-5.pdf>

37. Олейников Ю. В., Шаталов А. Т. К проблеме становления биофилофии [Электронный ресурс] / Ю. В. Олейников, А. Т. Шаталов. – Режим доступа к тексту: <http://www.scriru.com/3/64381685195.php>
38. Ольховский В. Про академічну свободу і моральний вибір / В. Ольховский // Вісник Національної академії наук України. Загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. – 2007. – № 5. – Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua/portal/all/herald/2007-05/a3-5.pdf>
39. Онопрієнко В. Етос науки в епоху змін [Текст] / В. Онопрієнко // Вісник Національної академії наук України. – 2009. – № 6. – С. 58-62. Рец. на кн.: Етос науки / [Под ред. Л.П.Киященко, Е.З.Мирской]. – М. : Academia, 2008. – 544 с.
- 40.Проект «Людиновимірність як світоглядна настанова в науці та суспільстві ХХІ ст.» // Практична філософія. 2011. №3.
- 41.Рассел Б. Історія західної філософії. – К.: Основи, 1995.
- 42.Савостьянова М. В. Діапазон можливостей аксіологічного підходу до вивчення науки / М. В. Савостьянова // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія: Збірник наукових праць. – № 2 (8). – К. : Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2008. – 186 с. – С. 60-64.
- 43.Савостьянова М.В.Роль науки у створенні реалій і міфологем інформаційного суспільства // Практична філософія. 2011. №1.
- 44.Семенюк Е.П. Філософські засади сталого розвитку. – Львів, 2002.
- 45.Сидоренко Л. І. Етика науки [Електронний ресурс]– Інтернет-сторінка кафедри філософії та методології науки Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Режим доступу до сторінки: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>
- 46.Сидоренко Л. І. Проблеми етики науки в постнекласичному дискурсі [Електронний ресурс] // Філософські проблеми гуманітарних наук. Збірник праць. – Київ, 2009. – 500 с. – Режим доступу до тексту: <http://www.info-library.com.ua/books-book-203.html>
- 47.Сичишиця О.М. Наука, мораль і моральний кодекс вченого. – Львів: УкрДЛТУ, 1999.
- 48.Степин В.С. История и философия науки: Учебник для аспирантов и соискателей учёной степени кандидата наук. М., Академический проект, 2011.
- 49.Тузлова Л. В. Вплив етичних цінностей на інноваційні зміни у розвитку сучасної науки // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія : збірник наукових праць. – № 1 (9). – К. : Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2009. – 188 с. – С. 132-135.
- 50.Фролов И.Т. Человеческий потенциал: опыт комплексного подхода. М., 1999.
51. Хілько М. Екологічна криза у філософсько-етичному вимірі / М. Хілько // Філософська думка. – К., 2007. – № 3. – С. 24-46

- 52.Хукер З. Эволюционная эпистемология и философия науки, - Хрестоматия, М., 1996.
53. Ценности глобализирующегося мира / [под ред. Делокарова К. Х.]. – М. : Scientific Press Ltd, 2002. – 189 с.
54. Цехмістро І.З. Наукова картина світу останніх 20 років : докорінна зміна антропологічної перспективи // Філософська думка, 2004, № 3.
- 55.Чуйко В.Л. Рефлексія основоположень методології філософії науки. – К., 2000.
- 56.Шелковая Н. В. Ответственность науки и религии в современном мире / Н. В. Шелковая // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. Збірник наукових праць. № 764-1. Серія: Теорія культури і філософія науки. Вип. 32. Наука і релігія в освітньому просторі / [Міністерство освіти і науки України ; ред. кол.: І. З. Цехмістро (кер.), І. П. Білецький (ред. уклад.) та ін.]. – Харків : ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2007. – 278 с. – С. 170-178.
- 57.Швырев В. С. Рациональность как ценность культуры. Традиция и современность. М., 2003.
- 58.Этос науки / [РАН. Ин-т философии] ; [Ин-т истории естествознания и техники] ; [отв. ред. Л. П. Киященко и Е. З. Мирская]. – М. : Academia, 2008. – 544 с. – (Коллективная монография: философия и социология науки).
- 59.Яскевич Я. С. Методология и этика в современной науке: поиск открытой рациональности : учебно-методическое пособие / Ядвига Станиславовна Яскевич. – Минск : БГЭУ, 2007. – 186 с.

Першоджерела

1. Агацци Э. Моральное измерение науки и техники / Эвандро Агацци ; [пер. с англ. И. Борисовой ; науч. ред. В. А. Лекторский]. – М. : МФФ, 1998. – 344 с.
2. Агацци Э. Ответственность – подлинное основание для управления свободной наукой / Эвандро Агацци // Вопросы философии. – 1992. – № 1. – С. 30-40.
3. Апель К.-О. Обґрунтування етики відповіальності як етики збереження буття реальної комунікативної спільноти й поступової реалізації в ній ідеальної комунікативної спільноти / Карл-Отто Апель // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К. : Либідь, 1996. – с. – С. 46-60.
4. Апель К.-О. Ситуація людини як етична проблема // А.М.Єрмоленко Комунікативна практична філософія. Підручник. – К.: Лібра, 1999. – С.231-254.
5. Вебер М. Наука как призвание и профессия //Самосознание европейской культуры XX века. М., 1991; Мир философии. Ч.2., М., 1991. С. 343-352
6. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму //Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.526-537.

7. Вернадський В. Декілька слів про ноосферу //Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С. 217-225
8. Габермас Ю. Мораль і моральність. Чи стосуються гегелівські заперечення Канта також і дискурсивної етики? //А.М.Єрмоленко Комуникативна практична філософія. Підручник. – К.:Лібра, 1999. – С.325-345.
9. Декарт Р. Метафізичні розмисли. Міркування стосовно наук. Головні правила методу //Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.59-73.
- 10.Дільтей В. Типи світогляду і виявлення їх у метафізичних системах//Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С. 150-162
11. Имамичи Т. Моральный кризис и механистические проблемы (Предисловие к публикации А.Л.Дороховой) / Томонобу Имамичи // Вопросы философии. – 1995. – № 4. – С. 73-82.
- 12.Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Йонас Ганс ; [пер. з нім.: А. М. Єрмоленко, В. А. Єрмоленко]. – К. : Лібра, 2001. – 399 с.
- 13.Кант И. Критика практического разума / Иммануил Кант // Лекции по этике [пер. с нем. А. К. Судакова, В. В. Крыловой ; общ. ред., сост. и всуп. ст. А. А. Гусейнова] / Иммануил Кант. – М. : Республика, 2000. – 431 с. – (Библиотека этической мысли). – С. 284-403.
- 14.Копнін П. Гносеологічні та логічні основи науки // Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.334-343.
- 15.Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К.: Парапан, 2003. – Розділи 1, 6, 8, 9, 12, 13.
- 16.Кун Т. Структура наукових революцій // Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.354-364.
- 17.Кун Т. Структура научных революций. М., 1977.
- 18.Лакатос И. Методология научных исследовательских программ // Вопросы философии. – 1995. - №4
- 19.Марсель Г. Ответственность философа в современном мире / Г. Марсель //Путь в философию. Антология. – М., 2001. – С. 254–267.
20. Медоуз Д. Межі зростання //Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.239-249
21. Пригожин І. Порядок із хаосу: новий діалог людини з природою //Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.344-353.
- 22.Феєрабенд П. Аналітичний покажчик //Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.365-376.
- 23.Швейцер А. Культура і етика //Філософія: хрестоматія: навч.посіб. – К.: Знання, 2009. С.609-621.
- 24.Швейцер А. Благоговение перед жизнью как основа этики миро- и жизнеутверждения / Альберт Швейцер ; [пер. А. Л. Черняковский] // Глобальные и общечеловеческие ценности / [пер. с англ. и франц. ; сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаевой ; ввод. ст. Ю. А. Шрейдера]. – М. :Прогресс, 1990. – 495 с. – С. 328-350.